

ŠKOLSKI KNJIŽNIČAR U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

School librarian in inclusive education

Ivana Rakonić Leskovic

OŠ Dragutina Lermana, Brestovac

ivana.rakonic@gmail.com

UDK /UDC **027.8:37**

Pregledni rad / Review article

Primljeno/Received: 30.10.2018.

Broj
bibliografske
jedinice

311

Sažetak

Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva kvalitetno obrazovanje svih učenika bez obzira na njihove različitosti, a odnosi se na cjelokupni odgojno-obrazovni sustav. Važnost inkluzivnog obrazovanja potvrđena je nizom zakonskih i normativnih akata kako u Republici Hrvatskoj tako i u ostalim europskim zemljama, a da je inkluzivno obrazovanje važno naglašava podatak kako je sve više učenika koji su socijalno obespravljeni. Ovaj članak prikazat će problematiku inkluzivnog obrazovanja kroz analizu zakonskih i normativnih akata koji upućuju na važnost provedbe inkluzivnog obrazovanja u odgojno-obrazovnim institucijama i utvrditi uključenost školskog knjižničara u inkluzivno obrazovanje u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: inkluzivno obrazovanje, pravo na obrazovanje, školski knjižničar, knjižnica

Summary

Inclusive education means quality education for all students included their diversity and it refers to the entire educational system. The importance of the inclusive education is confirmed by the legal and normative acts in Croatia and in European countries as well as the fact that increasing number of students are subjected to social injustice. This article will present issues of inclusive education in terms of legal and normative acts which point to the importance of the implementation of inclusive education in educational institutions as well as determine the involvement of the school librarian in inclusive education in Republic of Croatia.

Key words: inclusive education, right to education, school librarian, library

Inkuzivno obrazovanje

Pojam inkluzivnog obrazovanja zaživio je početkom 21. stoljeća kada se javljaju prve teorije i razmišljanja o inkluziji, dok je integracija učenika s teškoćama u redovne razrede uvedena krajem 20. stoljeća. Obrazovna integracija prethodila je obrazovnoj inkluziji¹. "Obrazovna inkluzija podrazumijeva najhumaniji odnos prema osobi s različitošću u razredu, školi i životnoj zajednici, te osposobljenost i obrazovanost svih za prihvaćanje svake osobe jednako, bez obzira na različitost. Razvoj inkluzivne kulture škole ovisi o učiteljima i nastavnicima, učenicima, stručnim suradnicima i ravnatelju."² UNESCO³ je na Svjetskoj konferenciji o posebnim obrazovnim potrebama iz 1994. godine istaknuo kako bi sve škole trebalo prilagoditi djeci bez obzira na njihovo fizičko, intelektualno, socijalno, emocionalno, jezično ili drugo stanje, jer redovno inkluzivno školovanje može efektivno utjecati na izgradnju inkluzivnog društva i postizanje jednakosti u obrazovanju. Inkluzivno obrazovanje jedan je aspekt društvene inkluzije značajan za društvenu jednakost i prihvatljivost, a predstavlja obrazovanje usmjereno na obrazovne potrebe svih učenika s posebnom usmjerenošću na one koji su podložni socijalnoj isključenosti, izloženi socijalnoj marginalizaciji, a time obespravljeni i ranjivi.⁴

Uspješna inkluzija podrazumijeva aktivnu uključenost svih učenika, pristup mjestima za igru i rad, te biranje različitih opcija, a funkcioniranje inkluzije svakako zahtjeva grupni napor.⁵ Važno je istaknuti kako se koncept inkluzivnih škola gotovo uvijek u praksi pojavljuje kod učenika s teškoćama, no sam koncept odnosi se na sve učenike s naglaskom na učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama⁶, učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama su daroviti učenici i učenici s teškoćama, koji su podijeljeni u podskupine ovisno o teškoći koju imaju. Kako su stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog smjera prvi započeli sustavno provoditi integracijske, a potom i inkluzivne programe zbog specifičnosti učenika s kojima rade, većina zakonskih

¹ Borić, S.; Tomić, R. Stavovi nastavnika osnovnih škola o inkluziji. // *Metodički obzori* 16, 7(2012), str. 77.

² Vican, D. Inkluzivna kultura osnovnih škola u Hrvatskoj s gledišta učenika. // *Život i škola* 30, 2(2013), str. 17.

³ UNESCO – Inclusive education. URL: <http://www.unesco.org/education/sne/> (2018-10-2)

⁴ Karamatić Brčić, M. Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. // *Acta Ladertina*, 8(2011), str. 40.

⁵ Zlatarić, T. Inkluzivno obrazovanje. URL: <http://osigurajmoimjednakost.com/index.php/djeca-s-teskocama-1/96-inkluzivno-obrazovanje/158-inkluzivno-obrazovanje.html> (2018-10-2)

⁶ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10-ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17) (2017) URL: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (2018-10-5)

odredbi govori primarno i samo u svrhu obrazovanja učenika s teškoćama, dok je inkluzivno obrazovanje za sve učenike u praksi manje zastupljeno.

Povijesno gledano, Zakonom o odgoju i obrazovanju iz 1980. godine⁷, ozakonjena je ideja o zajedničkom školovanju učenika s teškoćama u razvoju i učenika bez takvih teškoća, a nastojalo se što više učenika s teškoćama u razvoju školovati u redovnim školama. Učenike s teškoćama uključivalo se u redovne programe samo kada se moglo objektivno pretpostaviti da je takav oblik školovanja povoljnija mogućnost za određenog učenika i da će se zahvaljujući tome uspješnije razvijati u različitim područjima razvoja, uspješnije napredovati tijekom školovanja i postizati veću akademsku uspješnost te se uspješnije socijalizirati,⁸ a takva je praksa i danas. Hrvatsko školstvo načelno podržava inkluziju, ali kako naglašava Centar inkluzivne potrebe⁹ u praksi još uvijek prevladava stav da je djeci s teškoćama najbolje u posebnim školama ili razredima, gdje se s njima bave edukacijsko-rehabilitacijski stručnjaci. Unatoč tome stavu, učenici s posebno odgojno-obrazovnim potrebama uključuju se i u redovno obrazovanje. Inkluzivna kultura škole i provođenje inkluzivnog obrazovanja učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama olakšalo bi školovanje, a učenicima koji pohađaju redovan program olakšalo bi komuniciranje i prihvaćanje učenika posebno odgojno-obrazovnog programa i komunikaciju s njima, te bi se tako razvijala tolerancija, suživot i međusobno uvažavanje.

Školski knjižničari u poticanju i provođenju inkluzivnog obrazovanja

Inkluzivni odgoj i obrazovanje zasniva na pretpostavci da je za optimalni razvoj svakog djeteta potrebno osigurati rast i obrazovanje u prirodnom okruženju sa svom djecom i uvažava se pravilo da svako dijete može učiti u poticajnom okruženju, a obrazovna praksa¹⁰ potvrdila je da pozitivan stav učitelja prema djeci s posebnim obrazovnim potrebama predstavlja dodatnu stimulaciju za učenje i razvoj. Aktivnost školskih knjižničara u odnosu na inkluzivno obrazovanje u Republici Hrvatskoj nije zabilježena niti je bila predmet istraživanja.

⁷ Zakon o odgoju i osnovnom obrazovanju u SR Hrvatskoj. NN 4 (1980), str. 37-62 u Sekulić-Majurec, A. Integracija kao pretpostavka uspješnije socijalizacije djece i mladeži s teškoćama u razvoju: očekivanja, postignuća, pretpostavke. Društvena istraživanja Zagreb 6 (1997), str. 540.

⁸ Zlatarić, T. Inkluzivno obrazovanje. URL:

<http://osigurajmoimjednakost.com/index.php/djeca-s-teskocama-1/96-inkluzivno-obrazovanje/158-inkluzivno-obrazovanje.html> (2018-10-2)

⁹ Centar inkluzivne potpore - Idem. URL:

http://www.idem.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=88&Itemid=1 (2018-10-3)

¹⁰ Livazović, G.; Alispahić, D.; Terović, E. Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi. // Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija”, 2015. Str. 47.

Inkluzivno obrazovanje koje se provodi u školama načelno je vezano je uz rad stručnih suradnika defektologa. Na području Slavonije inkluzivno obrazovanje intenzivnije se počelo uvoditi u škole uvođenjem asistenata u nastavi koji su na raspolaganju učenicima s teškoćama, a financirani su putem Europskog socijalnog fonda u domeni županija koje su školama osnivači. Isto tako u pojedinim školama inkluzivno se obrazovanje provodi ovisno o entuzijastima – učiteljima i stručnim suradnicima ili vezano uz projekte koje provode razne udruge, a odnose se na inkluzivne osobe. Preporuka stručnjaka u suradnji s Unicefom¹¹ je kako bi svaka škola trebala oformiti školski tim za inkluziju, čiji je zadatak promovirati inkluzivni pristup učenju kako bi škola bila prihvatljiva za sve, a školski tim za inkluziju čine ravnatelj škole, pedagog, psiholog, učitelj ili razrednik učenika, roditelji učenika, asistent u nastavi i defektolog. Dok se u RH uglavnom naglašava rad s učenicima s teškoćama, u ostalim europskim i svjetskim zemljama, naprotiv, vidimo drugu sliku. Udruženim snagama svih učitelja i stručnih suradnika provode se inkluzivni programi, stvara se inkluzivno ozračje i tako nastaje inkluzivna kultura škole, koja se odnosi na sve učenike u školi, s posebnim naglaskom na učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, te se ističu osnovna načela inkluzivnog odgoja i obrazovanja, a to su “razvojno primjeren i na učenika usmjeren pristup poučavanju jednako dostupan svima, individualiziran proces poučavanja, holistički pristup dječjem razvoju, inkluzivan odgoj i obrazovanje, naglašena aktivna uloga obitelji i društvene zajednice, te okruženje za učenje koje uvažava kulturološke specifičnosti.”¹² Istraživanja¹³ pokazuju kako je školski knjižničar jedna od ključnih osoba u provođenju inkluzivnog obrazovanja i velikoj mjeri utječe na osnaživanje i poticanje učenika s teškoćama. Školske se knjižničare nastoji educirati osposobiti kako bi bili od pomoći učenicima s inkluzivnim potrebama kako bi se kvalitetno uključili u inkluzivno obrazovanje kao ravnopravni članovi tima stručnih suradnika.

Nacionalna strategija prava djece¹⁴ propisuje kako pravo na obrazovanje sadrži četiri osnovne dimenzije koje bi morale biti ispunjene, a to su raspoloživost, pristupačnost,

¹¹ Livazović, G.; Alispahić, D.; Terović, E. Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi. // Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija”, 2015. Str. 47.

¹² Livazović, G.; Alispahić, D.; Terović, E. Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi. // Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija”, 2015. Str. 7-8.

¹³ Subramaniam, M.; Oxley, R.; Kodama, C. School Librarians as Ambassadors of Inclusive Information Access for Students with Disabilities. //School library research 16 (2013) URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1012827.pdf> (2018-10-1) Str. 22.

¹⁴ Nacionalna strategija prava djece za razdoblje od 2014. do 2020. godine (2014), str. 34. URL:

<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika//NACIONALNA%20STRATEGIJA%20ZA%20PRAVA%20DJECE%20U%20RHZA>

prihvatljivost i prilagodljivost. Vrlo važna dimenzija je pristupačnost koja govori kako sva djeca trebaju imati jednak pristup obrazovanju bez obzira na spol, rasu, socio-ekonomski status, religijsku i etničku pripadnost. Također je Strategijom istaknuto kako osobito treba raditi na inkluziji marginaliziranih skupina djece, kao što su djeca s teškoćama, siromašna djeca, djeca pripadnici romske manjine, djeca azilanata i migranata koji također podliježu inkluzivnom obrazovanju, jer "ako inkluziju vidimo kao sinonim za integraciju (što je danas čest slučaj), tada je nužno primijetiti teoriju homogenizacije ("svi smo jednaki", "riješimo se razlika"). Ako se odlučimo za njezino značenje u izvornom obliku, onda inkluzija podupire temeljnu jednakost, ali i jedinstvenost i nezamjenjivost svake osobe. Inkluzija, u tom slučaju postaje "prihvaćanje" ili "solidarnost".¹⁵

Kako bi se inkluzivno obrazovanje kvalitetno realiziralo, potrebna je suradnja učenika, učitelja, stručnih suradnika i roditelja, ali i lokalne uprave i suradničkih institucija, koje kontinuirano surađuju¹⁶, jer je inkluzija u obrazovanju jednako uvažavanje svih učenika i učitelja uz prigodu za povećanje sudjelovanja učenika u životu škole, a posebno vezano za kulturu, kroz programiranje i realizaciju kurikuluma, promicanja školske zajednice i smanjenje stope marginalizacije¹⁷. Iz navedenog možemo zaključiti kako je inkluzivnu kulturu škole neophodno razviti kvalitetnim programima i zajedničkom suradnjom na dobrobit svih učenika škole, s posebnim naglaskom na učenike s posebno odgojno-obrazovnim potrebama, jer je nužno uvesti promjene¹⁸ koje se odnose na oblikovanje poticajnih i raznovrsnih odgojnih sredina koje obrazovnim aktivnostima i socijalnim odnosima omogućavaju stjecanje socijalnih iskustava učenika.

Školski knjižničar i knjižnica u zakonskim i normativnim aktima

Dokumenti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu¹⁹ ističu školsku knjižnicu kao intelektualno, informacijsko i kulturno središte škole koja svojim potpunim uključivanjem u

[%20RAZDOBLJE%20OD%202014.%20DO%202020.%20GODINE\[1\].pdf](#) (2018-10-3)

¹⁵ Bullock, S., Brestovanský, M., Lenčo, P. RIDE - Inkluzija, različitost i jednakost u radu s mladima – načela i pristupi. URL: <http://rideproject.eu/media/ride-the-principles-approaches-hr.pdf> (2018-10-2). Str. 19-20.

¹⁶ Karamatić Brčić, M. Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. // Acta Ladertina, 8(2011), str. 44. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=280119 (2018-10-2)

¹⁷ Livazović, G.; Alispahić, D.; Terović, E. Inkluzivni odgoj i obrazovanje. // Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija“, 2015. Str. 11. URL: https://bib.irb.hr/datoteka/756708.INKLUZIVNI_ODGOJ_I_OBRAZOVANJE_DUGA_2015.pdf (2018-10-2)

¹⁸ Ivančić, Đ. Stančić, Z. Stvaranje inkluzivne kulture škole. // Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 49(2013), br. 2, str. 140. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=166614 (2018-10-2)

¹⁹ Školska knjižnica – NSK u Zagrebu URL: www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-skolske-knjiznice/ (2018-10-3)

odgojno-obrazovni proces škole u svim segmentima pomaže razvoju djece, a osnovni joj je cilj odgojiti učenike da budu sposobni samostalno pronalaziti informacije, razlučiti njihovu vrijednost i pouzdanost i trajno raditi na svom obrazovanju. Standardom za školske knjižnice²⁰ iz 2000. godine propisano je kako školski knjižničar obavlja neposredno odgojno-obrazovni rad, stručnu knjižničnu djelatnost i kulturnu i javnu djelatnost, kao i zadaće školske knjižnice. Osim Standarda za školske knjižnice, knjižničarski zakoni nisu prilagođeni radu školskog knjižničara, nego se odnose isključivo na stručnu knjižničnu djelatnost, a u Zakonu o knjižnicama²¹ navedeno je kako je školska knjižnica jedna vrsta knjižnica.

Standardom za školske knjižnice²² propisano je niz aktivnosti u radu s učenicima uključujući razvijanje navike posjećivanja knjižnice, razvijanje čitalačke sposobnosti učenika, ispitivanje zanimanja učenika za knjigu i motiviranje na čitanje, upućivanje u način i metode rada na istraživačkim zadaćama, organizaciju rada s učenicima u produženom i cjelodnevnom boravku, u naprednim skupinama i slobodnim aktivnostima, rad na odgoju i obrazovanju u slobodno vrijeme, organizaciju nastavnih sati u knjižnici, pomoć u pripremi i obradi zadane teme ili referata, uvođenje u pretraživanje i korištenje izvora znanja, te sustavno poučavanje učenika za samostalno i permanentno učenje. U Nastavnom planu i programu za osnovnu školu²³ također se navodi niz odredbi vezanih uz rad školskog knjižničara kao stručnog suradnika, a koje se tiču njegovog djelovanja uključujući da je školski knjižničar član tima stručnih suradnika škole, uz pedagoga, psihologa, defektologa i socijalnog radnika, a stručni suradnici u školi ostvaruju propisane zadaće na dobrobit svih učenika škole. Također je istaknuta važnost školske knjižnice i da se od školskog knjižničara očekuje profesionalni pristup u komunikaciji i radu, sposobnost razumijevanja korisničkih potreba te informacijske vještine i znanja o kvalitetnoj uporabi informacija, a u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu navodi se kako je "školska knjižnica prostor prilagođen potrebama učenika i omogućuje im učenje i samostalno istraživanje, a njena zadaća je potpora odgojno-obrazovnim ciljevima i zadacima nastavnoga plana i programa škole".²⁴

²⁰ Standard za školske knjižnice. NN 34 (2000) URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2018-10-5)

²¹ Zakon o knjižnicama (NN 17/19) (2019) URL: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019> (2019-4-18)

²² Standard za školske knjižnice. NN 34 (2000) URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2018-10-5)

²³ Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. URL: https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelji/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_MZOS_2006.pdf (2018-10-3)

²⁴ Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

U svim aktivnostima potrebna je kreativna suradnja, timski rad učitelja i svih stručnih suradnika, među kojima je i školski knjižničar, te korelacijski pristup planiranju i programiranju rada, jer se samo međupredmetnim suodnosom, usporedbom sadržaja, pokazivanjem sličnosti i razlike unutar određenoga područja znanja može usvojiti kvalitetno i primjenjivo znanje, a prema Standardu za školske knjižnice²⁵ suradnja s učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima u školskoj knjižnici obuhvaća suradnju s učiteljima svih nastavnih predmeta i odgojnih područja pri nabavi svih vrsta knjižnične građe, timski rad na pripremi nastavnih sati i kreativnih radionica, suradnju knjižničara i učitelja pri izvođenju pojedinih nastavnih sati, suradnju s učiteljima i stručnim suradnicima na programima iz područja odgoja mladeži, mentorski rad, timski rad na izradi višegodišnjeg plana razvoja školske knjižnice, te suradnju sa stručnim aktivima.

Školski knjižničar kao stručni suradnik u osnovnoj školi dužan je raditi sa svim učenicima, pa tako i s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Kada školski knjižničar provodi neposredno odgojno – obrazovni rad, u nastavne sate, radionice i aktivnosti uključuje i učenike koji pohađaju školu po redovnom program, ali i one učenike koji imaju teškoće, što ga čini ravnopravnim članom tima stručnih suradnika škole. U stranoj literaturi navedeno je mnogo poveznica i istraživanja²⁶ kako školski knjižničar može biti povezan i uključen u inkluzivno obrazovanje. Istraživanja pokazuju kako školski knjižničari mogu biti od velike koristi učenicima s posebnim potrebama u inkluzivnom okruženju²⁷, a također je dokazano kako su školski knjižničari obučeni i spremni raditi sa svim učenicima, pa i onima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama²⁸. U suvremeno doba sve je više učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, a Konvencija o pravima djeteta²⁹ ističe u članku 31. kako uz obrazovanje, aktivnosti u slobodno vrijeme, kultura, sudjelovanje u školskim i

URL:https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelji/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006.pdf (2018-10-3)

²⁵ Standard za školske knjižnice. NN 34 (2000) URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2018-10-5)

²⁶ Copeland, C. A.; Gavin, K. W. Examining Inclusive Programming in a Middle School Library: A Case Study of Adolescents Who Are Differently- and Typically-Able. Str. 1.

²⁷ Subramaniam, M.; Oxley, R.; Kodama, C. School Librarians as Ambassadors of Inclusive Information Access for Students with Disabilities. //School library research 16 (2013) URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1012827.pdf> (2018-10-2)

²⁸ Hill, R. F. Strengths and Opportunities: School Librarians Serving Students with Special Needs in Central New York State.Str. 12.

²⁹ UNESCO-va Konvencija o pravima djeteta

URL: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (2018-10-2)

sportskim aktivnostima predstavljaju jednu od glavnih dimenzija djetetovog života, a djeci se priznaje pravo na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreacijske aktivnosti primjerene njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima. Upravo u segmentu suradnje i slobodnog vremena koje svi učenici provode u knjižnici, školski knjižničar dobiva na važnosti, jer svojim programima i aktivnostima u školskoj knjižnici u radnom i slobodnom vremenu učenika može kvalitetno utjecati na učenike i doprinijeti inkluzivnom obrazovanju. Također je propisano i da djeca imaju pravo na inkluzivne prostore, a školska knjižnica upravo nudi prostor za boravak učenika gdje ih se ne osuđuje i imaju izbor pri korištenju građe i usluga knjižnice, te time otvara prostor inkluzivnom djelovanju školskog knjižničara.

Zakonski i normativni akti u RH vezani uz inkluzivno obrazovanje

Niz zakonskih akata i službenih dokumenata potvrđuje važnost inkluzivnog obrazovanja. U RH još uvijek ne postoji zasebni dokument o inkluzivnom odgoju i obrazovanju, no postojeći dokumenti o obrazovanju promoviraju važnost inkluzivnog obrazovanja. Inkluzivno obrazovanje počiva na UNESCO-voj Konvenciji o pravima djeteta³⁰ i UN-ovoj Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom³¹ koje imaju isti primarni cilj, a to je razvoj inkluzivnog odgoja i obrazovanja. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi³², člankom 55., definira kako škola ima knjižnicu, a školskog knjižničara nadalje podrazumijeva pod stručnog suradnika, zajedno s ostalim stručnim suradnicima. Na nekoliko mjesta u Zakonu³³ govori se o važnosti jednakih mogućnosti u obrazovanju. U članku 62. navedeno je kako učenike po posebnom odgojno-obrazovnom programu čine daroviti učenici i učenici s teškoćama. Vrlo važni pravilnici za učenike s teškoćama su Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju³⁴, Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u

³⁰ UNESCO-va Konvencija o pravima djeteta. URL:

https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (2018-10-2)

³¹ UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom URL:

http://www.krila.hr/UserDocsImages/Konvencija_UN.pdf (2018-10-2)

³² Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. NN (2017) URL:

<https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (2018-10-5)

³³ Isto

³⁴ Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. NN 24 (2015) URL:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html (2018-10-5)

osnovnoj školi³⁵ i Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkoga stanja djeteta, učenika te sastavu stručnoga povjerenstva³⁶, koji se odnose isključivo na učenike s teškoćama i odrađuju rad i postupke defektologa i psihologa. Otvara se pitanje što se događa u školama koja nema zaposlene stručne suradnike defektologa i psihologa ili su zaposleni na pola radnog vremena, kako je u manjim školama slučaj. Kako se provodi inkluzivno obrazovanje u tim školama i tko ga provodi, pitanje je koje je potrebno dodatno istražiti. Naputak o praćenju i ocjenjivanju učenika s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi³⁷, također se odnosi na učenike s teškoćama. Svi navedeni pravilnici potiču inkluzivna načela, ali ih ne specificiraju.

U Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje³⁸ iz 2011. navedeno je kako se učenika uključuje u školske aktivnosti sukladno njegovim sposobnostima, a u Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika³⁹, u članku 5, istaknuto je kako osnovna škola treba omogućiti darovitim učenicima rad po programima različite težine i složenosti za sve učenike, izborne programe, grupni i individualni rad, rad s mentorom, raniji upis, akceleraciju ili završavanje osnovnog obrazovanja u kraćem vremenu od propisanog, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, kontakte sa stručnjacima iz područja interesa i pristup izvorima specifičnog znanja. Strategija obrazovanja znanosti i tehnologije⁴⁰ ističe kako će opće osnovno obrazovanje biti obvezno, bit će osigurana horizontalna i vertikalna prohodnost sustava, sve osobe – posebno one izložene marginalizaciji i isključenosti – bit će uključene u sustav obrazovanja koje će biti utemeljeno na znanstvenim spoznajama, poštovat će se ljudska prava i prava djece, svi djelatnici u sustavu bit će kompetentni i poštovat će profesionalnu etiku, odluke će se donositi na demokratski način uz sudjelovanje svih ključnih čimbenika, te će se poštovati interkulturalizam i europska dimenzija obrazovanja.⁴¹ Također ističe knjižnice kao

³⁵ Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi. NN 87/08 i 86/09 (2009) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_07.pdf (2018-10-5)

³⁶ Pravilnik o postupku utvrđivanju psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava. NN 87/08., 86/09., 92/10. i 105/10. (2011) URL: <https://www.azoo.hr/images/razno/pravilnik.pdf> (2018-10-5)

³⁷ Naputak o praćenju i ocjenjivanju učenika s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi. (1996) URL: <http://hud.hr/wp-content/uploads/sites/168/2014/11/naputak-prac-ocj1.pdf> (2018-10-5)

³⁸ Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta (2011) URL: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (2018-10-5)

³⁹ Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika. NN 59 (1990) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_15.pdf (2018-10-5)

⁴⁰ Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014)

URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html (2018-10-5)

⁴¹ Isto

partnere za razvoj centara izvrsnosti u obrazovanju darovitih (mjera 6.3.11.). Ostali pravilnici smatraju školskog knjižničara stručnim suradnikom i podržavaju inkluzivno obrazovanje, no specifično ga ne ističu. To su: Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnim školama⁴², Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi⁴³, Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi⁴⁴, Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu⁴⁵ i Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka⁴⁶. U tijeku je eksperimentalna provedba Cjelovite kurikularne reforme⁴⁷ koja u Okviru nacionalnog kurikuluma ističe važnost uzimanja u obzir odgojno-obrazovnih potreba svakoga djeteta, mlade i odrasle osobe, osobito onih koji su izloženi marginalizaciji i isključenosti. U Nacionalnom kurikulumu za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje⁴⁸ istaknuta su načela inkluzivnoga odgoja i obrazovanja kojim se svim učenicima pruža prilika za optimalan razvoj njihovih potencijala, neovisno o njihovim različitostima u sposobnostima, kulturi, socijalnome statusu i drugim karakteristikama, a važnu ulogu u podržavanju cjelovitoga razvoja svih učenika i pružanju savjetodavne pomoći učenicima, učiteljima, roditeljima i svim ostalim sudionicima u odgojno-obrazovnome procesu imaju stručni suradnici škole.⁴⁹ Cjelovita kurikularna reforma govori o inkluzivnom obrazovanju većinom u Okviru za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama⁵⁰, te obrazovnu inkluziju povezuju prvenstveno s učenicima s teškoćama. Navodi

⁴² Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnim školama. NN 34/14, 40/14 i 103/14 (2014.) URL:

http://os-brezovica.skole.hr/upload/os-brezovica/images/static3/1241/attachment/PRAVILNIK_O_TJEDNIM_RADNIM_OBEZAMA_UCITELJA_I_STRUCNIH_SURADNIKA_U_OSNOVNOJ_SKOLI.html (2018-10-5)

⁴³ Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi. NN 87/08., 86/09., 92/10. i 105/10. (2010) URL: <https://mzo.hr/sites/default/files/links/pravilnik-o-nacinima-postupcima-i-elementima-vrednovanja-ucenika-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli.pdf> (2018-10-5)

⁴⁴ Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi. NN 87/08 i 86/09 (2009) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_07.pdf (2018-10-5)

⁴⁵ Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu. NN 59 (1990)

URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_21.pdf (2018-10-5)

⁴⁶ Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka. NN 96 (2009) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_08_96_2395.html (2018-10-5)

⁴⁷ Cjelovita kurikularna reforma. Str. 7 URL: <http://www.kurikulum.hr/okvir-nacionalnog-kurikuluma-onk/> (2018-10-3)

⁴⁸ Cjelovita kurikularna reforma. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Str. 10-11 URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/NK00-1.pdf> (2018-10-3)

⁴⁹ Cjelovita kurikularna reforma. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Str. 21 URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/NK00-1.pdf> (2018-10-3)

⁵⁰ Cjelovita kurikularna reforma. Okvir za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama. Str. 21 URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/Okvir-djeca->

se kako inkluzivni odgoj i obrazovanje odgovara na različite odgojno-obrazovne potrebe svih učenika, a temelji se na uključivanju i ravnopravnom sudjelovanju svih u odgojno-obrazovnom procesu i životu školskih zajednica. Okvir za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama⁵¹ temelji se na univerzalnim vrijednostima jednakih prava na odgoj i obrazovanje svakog djeteta i učenika, odnosno na ideji „škole za sve”, a obuhvaća specifičnosti u provedbi kurikuluma kod učenika s teškoćama kojima se osiguravaju jednake mogućnosti pristupa i sudjelovanja u odgoju i obrazovanju te postizanja odgojno-obrazovnih ishoda na ravnopravnim osnovama. U Okviru⁵² je također istaknuto je i kako inkluzivno okruženje ne predstavlja samo fizički i socijalni kontekst u kojem se odvija učenje, nego podrazumijeva i inkluzivan pedagoški kontekst učenja koji karakterizira otvorenost i fleksibilnost u izboru pristupa učenja i poučavanja uvođenjem različitih, višestrukih načina dostizanja postavljenih odgojno-obrazovnih ishoda, načina na koji učenici pokazuju znanje i vještine i načina na koji su uključeni u proces učenja, a time je omogućena pristupačnost odgojno-obrazovnog procesa svim učenicima. Cjelovitom kurikularnom reformom istaknuto je inkluzivno obrazovanje kao važno, a ukoliko eksperimentalna reforma zaživi, kako se očekuje, neosporno će se razvijati kultura inkluzivne škole na dobrobit svih sudionika nastavnog procesa.

Zaključak

Niz zakonskih i normativnih akata propisuje inkluzivno obrazovanje kao obavezno u Republici Hrvatskoj, no ono u praksi nažalost nije zaživjelo u mjeri u kojoj je predviđeno zakonskim i normativnim aktima, osim u radu stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog smjera. Ne možemo govoriti o inkluzivnoj školi ili inkluzivom obrazovanju ako nema suradnje i korelacije na kojima počiva koncept inkluzije. Inkluzivno obrazovanje potrebno je uvrstiti u svakodnevno funkcioniranje odgojno-obrazovnih ustanova, jer je sve više učenika s inkluzivnim potrebama, a zajedničkim djelovanjem sudionika odgojno-obrazovnog procesa, potrebno je izgraditi inkluzivnu kulturu škole. Školski knjižničar u neposredno odgojno-obrazovnom radu u funkciji odgoja i obrazovanja svakodnevno podučava učenike koji

[i-ucenici-s-teskocama.pdf](#) (2018-10-5)

⁵¹ Isto, str. 21.

⁵² Cjelovita kurikularna reforma. Okvir za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama. Str. 17 URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/Okvir-djeca-i-ucenici-s-teskocama.pdf> (2018-10-5)

pohađaju redovni obrazovni program, kao i one po posebnom odgojno-obrazovnom program, te efektivnom suradnjom s učiteljima i ostalim stručnim suradnicima, ali i lokalnom zajednicom uključuje se u stvaranje inkluzivne kulture škole. Kao važna karika odgojno-obrazovnog procesa, suradnjom i upravljanjem slobodnog vremena učenika, školski knjižničar dobiva na važnosti. Svojim programima i aktivnostima u školskoj knjižnici u radnom i slobodnom vremenu učenika, koje učenici često provode u školskoj knjižnici, može kvalitetno utjecati na učenike i doprinijeti inkluzivnom obrazovanju, jer školska knjižnica nudi prostor učenicima gdje ih se ne osuđuje i pruža im se izbor, te time otvara prostor inkluzivnom djelovanju školskog knjižničara. U Republici Hrvatskoj školski knjižničari još se uvijek ne navode se u službenim inkluzivnim dokumentima niti se specificira područje njihovog rada pri provođenju inkluzivnog obrazovanja, ali im se otvara mogućnost rada i djelovanja, jer pripadaju timu stručnih suradnika. Kako inkluzivno obrazovanje zahtjeva uključenost svih učitelja i stručnih suradnika, a ima cilj postići toleranciju različitosti, tako se otvara potencijal školskog knjižničara u inkluzivnoj kulturi škole i inkluzivnom obrazovanju, a mogućnost utjecaja školskog knjižničara i načine provedbe aktivnosti vezanih uz inkluzivno obrazovanje zahtijevaju nova istraživanja koja u Republici Hrvatskoj do sada nisu provedena.

Literatura

Borić, S., Tomić, R. Stavovi nastavnika u osnovnoj školi o inkluziji. // Metodički obzori 7(2012)3 URL: <https://hrcak.srce.hr/file/130699> (1.10.2018.)

Bullock, S., Brestovanský, M., Lenčo, P. RIDE - Inkluzija, različitost i jednakost u radu s mladima – načela i pristupi. URL: <http://rideproject.eu/media/ride-the-principles-approaches-hr.pdf> (2.10.2018.)

Copeland, C. A.; Gavin, K. W. Examining Inclusive Programming in a Middle School Library: A Case Study of Adolescents Who Are Differently- and Typically-Able. // The Journal of Research on Libraries and Young Adults 6 (2015). URL: https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1153&context=libsci_facpub (2.10.2018.)

Centar inkluzivne potpore - Idem. URL: http://www.idem.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=88&Itemid=1 (3.10.2018.)

Hill, R. F. Strengths and Opportunities: School Librarians Serving Students with Special Needs in Central New York State. URL: http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org/aasl/files/content/aaslpubsandjournals/slr/vol15/SLR_StrengthsandOpportunities_V15.pdf (2.10.2018.)

Ivančić, Đ. Stančić, Z. Stvaranje inkluzivne kulture škole. // Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 2013. Vol 49, br. 2, str. 139-157 URL:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=166614 (2.10.2018.)

Karamatić Brčić, M. Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. // Acta Ladertina, 8(2011), str. 39-47 URL:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=280119 (2.10.2018.)

Livazović, G.; Alispahić, D.; Terović, E. Inkluzivni odgoj i obrazovanje. // Sarajevo: Udruženje „Društvo ujedinjenih građanskih akcija“, 2015. URL:

https://bib.irb.hr/datoteka/756708.INKLUZIVNI_ODGOJ_I_OBRAZOVANJE_DUGA_2015.pdf (2.10.2018.)

Subramaniam, M.; Oxley, R.; Kodama, C. School Librarians as Ambassadors of Inclusive Information Access for Students with Disabilities. // School library research 16 (2013) URL:

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1012827.pdf> (1.10.2018.)

Sekulić-Majurec, A. Integracija kao pretpostavka uspješnije socijalizacije djece i mladeži s teškoćama u razvoju: očekivanja, postignuća, pretpostavke. Društvena istraživanja Zagreb 6 (1997), br. 4-5, str. 537-550.

Školska knjižnica – NSK u Zagrebu URL:

www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-skolske-knjiznice/ (3.10.2018.)

UNESCO – Inclusive education; URL: <http://www.unesco.org/education/sne/> (2.10.2018.)

Vican, D. Inkluzivna kultura osnovnih škola u Hrvatskoj s gledišta učenika. // Život i škola, br. 30 (2/2013.), god. 59., str. 17-37 URL: <https://hrcak.srce.hr/131845> (2.10.2018.)

Zlatarić, T. Inkluzivno obrazovanje. URL:

<http://osigurajmoimjednakost.com/index.php/djeca-s-teskocama-1/96-inkluzivno-obrazovanje/158-inkluzivno-obrazovanje.html> (2.10.2018.)

Dokumenti

UNESCO-va Konvencija o pravima djeteta. URL:

https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (2.10.2018.)

UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. URL:

http://www.krila.hr/UserDocsImages/Konvencija_UN.pdf (2.10.2018.)

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014). URL:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html (2.10.2018.)

Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. URL:

https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelji/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (3.10.2018.)

Nacionalna strategija prava djece za razdoblje od 2014. do 2020. Godine (2014) URL:

[https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika//NACIONALNA%20STRATEGIJA%20ZA%20PRAVA%20DJECE%20U%20RHZA%20RAZDOBLJE%20OD%202014.%20DO%202020.%20GODINE\[1\].pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika//NACIONALNA%20STRATEGIJA%20ZA%20PRAVA%20DJECE%20U%20RHZA%20RAZDOBLJE%20OD%202014.%20DO%202020.%20GODINE[1].pdf) (3.10.2018.)

Cjelovita kurikularna reforma. (5. 10. 2018.)

Okvir za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama. URL:

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/Okvir-djeca-i-ucenici-s-teskocama.pdf>

Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju. URL:

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Okvir-za-vrednovanje.pdf>

Okvir za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika. URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Okvir-darovita-djeca-i-ucenici.pdf>

Zakoni

Zakon o knjižnicama (NN 17/19) (2019) URL: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019> (18.4.2019.)

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

(NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10-ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17) (2017) URL: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (5.10.2018.)

Pravilnici (prema AZOO)

Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. NN 63(2008) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html (5.10.2018.)

Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama. NN 24 (2015) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html (5. 10. 2018.)

Pravilnik o postupku utvrđivanju psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava. NN 87/08., 86/09., 92/10. i 105/10. (2011) URL: <https://www.azoo.hr/images/razno/pravilnik.pdf> (5. 10. 2018.)

Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnim školama. NN 34/14, 40/14 i 103/14 (2014.) URL: http://os-brezovica.skole.hr/upload/os-brezovica/images/static3/1241/attachment/PRAVILNIK_O_TJEDNIM_RADNIM_OBVEZAMA_UCITELJA_I_STRUCNIH_SURADNIKA_U_OSNOVNOJ_SKOLI.html (5. 10. 2018.)

Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu. NN 59/90., 27/93 i 50/95 (1995) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_03.pdf (5. 10. 2018.)

Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi. NN 87/08., 86/09., 92/10. i 105/10. (2010) URL: <https://mzo.hr/sites/default/files/links/pravilnik-o-nacinima-postupcima-i-elementima-vrednovanja-ucenika-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli.pdf> (5. 10. 2018.)

Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi. NN 87/08 i 86/09 (2009) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_07.pdf (5. 10. 2018.)

Pravilnik o stručnoj spremi učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu. NN 59/90, 27/93 i 7/96 (1996) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_09.pdf (5. 10. 2018.)

Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. NN 24 (2015) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html (5. 10. 2018.)

Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika. NN 59 (1990) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_15.pdf (5. 10. 2018.)

Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu. NN 59 (1990) URL: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_21.pdf (5. 10. 2018.)

Standard za školske knjižnice. NN 34 (2000) URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (5. 10. 2018.)

Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka. NN 96 (2009) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_08_96_2395.html (5.10.2018.)

Naputak o praćenju i ocjenjivanju učenika s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi. (1996) URL: <http://hud.hr/wp-content/uploads/sites/168/2014/11/naputak-prac-ocj1.pdf> (5.10. 2018.)

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta (2011) URL: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (5.10.2018.)

